

عنوان: ارزیابی تأثیرات اجتماعی - فرهنگی طرح پیاده‌روسازی منطقه ۴ شهرداری تهران

کارفرما: شهرداری منطقه ۴ تهران

سال اجرا: ۱۳۸۹

مجری: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهاد دانشگاهی

مدیر علمی: فروزنده جعفرزاده‌پور

بیان مسئله

پیاده‌رو سازی و بازسازی پیاده‌روها و معابر شهری از جمله وظایف شهرداری منطقه ۴ است. شاید بتوان قدمت ساخت معابر و پیاده‌روها را در تهران تقریباً نزدیک به قدمت بلدیة در این شهر دانست. با توجه به مخاطبان این طرح و از آنجا که طرح بازسازی پیاده‌روها هر ساله در نواحی مختلف منطقه ۴ شهرداری انجام می‌شود، اجرای طرح اتا نه تنها می‌تواند منافع و مشکلات پروژه پیاده‌رو سازی را در حال حاضر نشان داده و تعیین نماید، بلکه قادر خواهد بود به عنوان الگوی مدیریتی و ارزیابی برای دیگر پروژه‌های مشابه در مکانهای متناظر و در سالهای آتی کاربرست داشته باشد.

به منظور ارائه تصویری دقیق از تأثیرات اجتماعی و فرهنگی در این مطالعه، تلاش شد در انتخاب نمونه‌های مورد بررسی تنوع لازم و شرایط مختلف لحاظ گردند تا نتایج بدست آمده دارای گستره کاربردی بیشتری باشند. بنابر این پروژه‌های منتخب در محلهای مختلف و با کاربریهای متفاوت قرار گرفته‌اند. بر اساس جلسات و بررسی‌های مختلف پروژه‌های پیاده‌رو سازی که در این گزارش ارزیابی تأثیرات اجتماعی آنها انجام شده‌اند به شرح زیر می‌باشند:

جدول ۱- جامعه نمونه مورد بررسی

ردیف	ردیف	محل اجرا	نوع عملیات	پیمانکار
۱	۳	خ امیر ابراهیمی، از گلستان دهم تا بوستان دهم (کفپوش)	نهر و جدول - پیاده‌رو	خرم پسند سرو
۲	۴	خ فرجام، حد فاصل برادران باقری تا حیدر خانی، ضلع شمال (کفپوش)	بازسازی پیاده‌رو	بدیع سازان پویا
۳	۶	میدان رهبر خ شهید زهدی (امین)	بازسازی پیاده‌رو	رهرو آرمان
۴	۷	خ تکاوران حد فاصل دلاوران و هفتم شرقی	بازسازی پیاده‌رو	پیشروسازان بهسرا
۵	۹	بلوار مطهری حد فاصل اول تا سوم	تک جدول و بازسازی پیاده‌رو	سازه گستر سامان

به طور اختصار و در یک نگاه کلی شمای کاربری ها در نواحی مورد بررسی را بدین ترتیب مطرح کرد:

جدول ۲- نواحی مورد بررسی و کاربریهای محل پروژه

ناحیه	کاربری ها
۳	مسکونی- اداری
۴	تجاری مرتبط با اتومبیل (با استفاده زیاد از پیاده رو)
۶	ترکیبی (ترمینال اتوبوس و سایر و سایل نقلیه عمومی، بازار، اغذیه فروشی، مسجد و پایگاه بسیج)
۷	تجاری- مسکونی تفریحی و آموزشی
۹	تجاری (کاربری های گوناگون)

مهمترین ریسکهای پروژه از نظر طراحان و مجریان پروژه

عمده ریسکهایی که طراحان و مجریان پروژه های پیاده رو سازی با آنها مواجه اند عبارتند از:

۱. تخریب مجدد پیاده رو توسط سازمانهایی چون آبفا، گاز، تلفن و ...
۲. تاخیر در دسترسی به مصالح مورد نیاز
۳. مقاومت ذینفعان

روشهای جایگزین پیش بینی شده برای طراحی و اجرای پروژه

از آنجا که هیچ طرح مدونی برای پیاده رو سازی در شهرداری تهران وجود ندارد، روشهای جایگزین پیش بینی شده توسط مسئولین ادارات فنی بر مبنای تجربیات آنان پیشنهاد شده است. با توجه به زمان بر بودن اجرای پروژه متولیان بر این باور بودند که بهتر است در پیاده‌روهای کمتر از یک و نیم متر به جای استفاده از کفپوش از آسفالت استفاده شود زیرا از یک سو باعث افزایش سرعت اجرا شده و از سوی دیگر به کاهش هزینه ها می انجامد.^۱

یافته های تحقیق

پروژه پیاده رو سازی در کنار تاثیرات مثبت دارای پیامدهای منفی است. گرچه ظهور و بروز این پیامدهای منفی در تمام موارد اجرا مشاهده نشده، بلکه وجود و بروز آنها مستلزم عوامل زمینه ای دیگری است. ابتدا به بررسی پیامدها از نظر ذینفعان پرداخته و سپس یافته های کیفی را مورد تحلیل قرار می دهیم.

^۱ بر گرفته از مصاحبه های انجام شده با مدیران ادارات فنی نواحی مختلف در منطقه ۴

بررسی پیامدها از نظر ذینفعان

پیامدهای بازسازی پیاده رو از دیدگاه ذینفعان (کسبه، عابرین و ساکنین) را به صورت زیر خلاصه نمود:

جدول-۳ پیامدها از دیدگاه ذینفعان

ردیف	ذینفعان	پیامد	بهبتر شده	فرقی نکرده	بدتر شده
۱	ساکنین	عبور و مرور عابرین، معلولین و سالمندان		*	*
۲		ایمنی و سلامت عابرین ^۱	*		
۳		ایجاد هویت محله ای		*	
۴	عابرین	عبور و مرور عابرین، معلولین و سالمندان	*		
۵	کسبه	زیبا سازی منظر شهری	*		
۶		نگرش منفی نسبت به شهرداری			*
۷		فضای سبز ^۲			

جدول ۴- توصیف و تجزیه و تحلیل اطلاعات به دست آمده از مصاحبه‌ها و بحث گروهی در مورد پیامدها و نتایج بازسازی پیاده رو

نوع پیامد	نظرات	موقعیت پاسخگو
مثبت	پروژه بازسازی پیاده رو در بهبود روابط اجتماعی ساکنان منطقه موثر است	مدیران ادارات فنی نواحی
مثبت	پروژه بازسازی پیاده رو در زیبا سازی منظر شهری موثر است	
مثبت	پروژه بازسازی پیاده رو در ایجاد هماهنگی بین نواحی شهرداری موثر است	
مثبت	پروژه بازسازی پیاده رو در تسهیل تردد عابرین و معلولین موثر می باشد	
منفی	پروژه بازسازی پیاده در رو سبب درگیری بین مجریان و ذینفعان برای اصلاح شیب می شود	
منفی	پروژه بازسازی پیاده در رو سبب درگیری بین مجریان و ذینفعان برای ایجاد پله می شود	
منفی	پروژه بازسازی پیاده در رو سبب درگیری بین مجریان و ذینفعان برای رفع سد معبر می شود	

^۱ بستگی به ناحیه مورد بررسی از بهتر تا بدتر دسته بندی می شود.

^۲ بستگی به ناحیه مورد بررسی داشته است

نوع پیامد	نظرات	موقعیت پاسخگو
منفی	اجرای پروژه بازسازی پیاده رو ها باعث درگیری بین مجریان و ذینفعان برای چگونگی ساخت نهر و جدول می شود	
مثبت	پروژه بازسازی پیاده رو باعث تسهیل در رفت و آمد ساکنین میشود	ساکنین
مثبت	پروژه بازسازی پیاده رو باعث زیبا سازی فضای شهری می شود	
منفی	تاخیر در اجرای پروژه بازسازی پیاده رو باعث افزایش مشکلات پارک اتومبیل می گردد	
منفی	پروژه بازسازی پیاده رو باعث کاهش در آمد و مراجعه مشتری می شود	کسبه
منفی	کیفیت اجرای پروژه بازسازی پیاده رو باعث ایجاد نگرش منفی نسبت به مجریان می گردد	
منفی	فقدان نظارت در اجرای پروژه بازسازی پیاده رو باعث کیفیت نازل کار می شود	
منفی	طولانی شدن مدت اجرای پروژه بازسازی پیاده رو باعث خسارت زیاد اقتصادی و جانی می گردد	
منفی	بی توجهی در اصلاح شیپ خطرات جانی برای عابرین ایجاد نموده است	
منفی	ساخت نما برای درختان در پروژه بازسازی پیاده رو باعث تخریب محیط زیست پیرامون شده است.	

بررسی یافته‌های تحقیق در مورد پیامدهای پروژه

گرچه در ابتدای مطالعه بنظر می رسید که اجرای پروژه بازسازی پیاده روها تاثیرات زیادی بر تردد عابرین و ترافیک منطقه دارد ولی با پیشرفت مطالعه پیامدهای دیگری شناسایی شدند. این پیامدها در ۳ گروه قابل دسته بندی اند :

الف- پیامدهایی که درست در خلاف جهت اهداف پیش بینی شده در پروژه هستند

ب- پیامدهای زیست محیطی

ج- پیامدهای نگرشی

پیامدهای شناسایی شده در پروژه پیاده رو سازی و شدت آنها در جدول زیر آمده است:

جدول-۵- پیامدهای اجرای پروژه پیاده رو سازی

ردیف	پیامد	ماهیت	شدت	بازگشت پذیری
۱	تهدید سلامت و ایمنی عابرین	ایمنی	زیاد	امکان اصلاح دارد
۲	تخریب محیط زیست	زیست محیطی	متوسط	امکان اصلاح دارد
۳	ایجاد نگرش منفی و بی اعتمادی نسبت به شهرداری	نگرشی	زیاد	امکان اصلاح ندارد
۴	کیفیت نازل اجرا	فنی	زیاد	امکان اصلاح دارد

دوره زمانی رخ داد پیامد:

پیامدهای تهدید سلامت و ایمنی ذی نفعان، تخریب محیط زیست، و کیفیت نازل اجرای پروژه از پیامدهای پس از اجرای طرح است. در حالی که پیامد نگرش منفی مخاطبان نسبت به پروژه و مجریان آن در حین اجرا و پس از اجرا ایجاد می گردد.

در حالی که در اغلب پروژه های مورد بررسی پیامدهای منفی عمده ای مشاهده نشد ولی در پروژههایی که پیشتر به تفصیل مطرح شدند (نواحی ۷ و ۹) پیامدهای منفی را برای ذینفعان به همراه داشته اند.

برنامه مدیریت پیامدها:

بی تردید شهرداری برای تمامی پروژه ها نه نیاز و نه زمان برای همه بررسی دارد. گرچه لازم است برای حفظ و نگهداری پروژه ها ذینفعان در مراحل از آن سهیم باشند. به منظور مدیریت پیامد ها لازم است موارد زیر مورد توجه قرار گیرند:

- مشاهده دقیق چگونگی اجرای پروژه در قسمتهای مختلف آن
- شناسایی نیازها و اولویتهای مردم و ذینفعان در زمان اجرا
- تسریع در اجرا
- تلاش در جهت نیل به اهداف پروژه
- نظارت مستمر از طریق ناظران طرحها و نیز استفاده از ذینفعان به عنوان ناظران ذینفع